

ORMANCILIKTA SERTİFİKALANDIRMA İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

Prof.Dr. Emin Zeki BAŞKENT¹⁾
Prof.Dr. Mustafa Fehmi TÜRKER²⁾

Kısa Özet

Sertifikalendirme, bir orman işletmesindeki tüm orman işletmeciliği faaliyetlerinin bağımsız bir kurum tarafından, belirlenen ölçüt ve göstergelere (standartlara) göre değerlendirilmesi ve teftiş edilmesi imkânını sağlayacak bir süreci kapsamaktadır. İşte bu makalede, özellikle son on yılda ulusal ve uluslararası düzeyde yürütülen ormancılıkta standardizasyon-sertifikalendirme çalışmalarıyla ilgili son gelişmeler ele alınmıştır. Yine bu çalışmayla, sertifikalandırma sistemlerinin genel bir çerçevesi çizilmiş, başlıca özellikleri belirtilmiş ve en çok tercih edilen beş değişik sistem karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Sertifikalendirme çalışmalarıyla yeniden gündeme oturan sürdürülebilir orman işletmeciliği prensiplerinin, Avrupa Birliği adaylık sürecinde, Türkiye ormancılığına olan yansımaları da değerlendirilmiş ve bu bağlamda birtakım öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sertifikalendirme, Orman işletmeciliği

EXPLORING THE DEVELOPMENT IN FOREST CERTIFICATION

Abstract

Forest certification refers to a process by which a forest company undergoes an independent assessment and audit of its forest management system in addition to government regulations and other requirements. In this paper, we presented the recent developments towards forest certification at national and international level. First of all, forest certification was introduced, its general principles were described and five commonly accepted and preferred forest certification systems were presented and discussed comparatively. Finally, we discussed the potential implications of certification process, promoting the sustainable forest management practices, to forest management practices in Turkey in the verge of entering the European Union and suggested few alternatives.

Keywords: Certification, Forest management

¹⁾ KTÜ Orman Fakültesi Orman Amenajmanı Anabilim Dalı

²⁾ KTÜ Orman Fakültesi Orman Ekonomisi Anabilim Dalı

1. GİRİŞ

Dünya ülkelerinin giderek artan ekonomik kalkınma yarışı, toplumsal hayatı kolaylaştırmasına rağmen, yaşadığımız çevreyi de olumsuz etkilediği bilinen bir gerçektir. Sanayileşme neticesinde üretilen atıkların; gerek havaya, gerek toprağa ve gerekse akuatik ortama kontrolsüz aktarılması neticesinde bozulan doğal ekolojik denge, bu bakımdan güzel bir örnek teşkil eder. Diğer bir ifadeyle, küresel ısınma, emisyonun artması, çevre kirliliği, biyolojik çölleşme, hayvan ve bitki türlerinin yok olması gibi ciddi küresel problemlerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu ve benzeri problemlere bir yandan mekanik ve teknolojik ağırlıklı çözüm yöntemleri önerilirken, öte yandan, biyolojik yöntemler, yani çevre ve ormancılıkla ilgili faaliyetlerin kontrol altına alınması üzerinde de önemle durulmaktadır. Bu süreç de, ormanların yetiştirilmesini, korunmasını ve özellikle sürdürülebilir işletmeciliğini zorunlu kılmaktadır (ANONYMOUS 1995; BAŞKENT/TÜRKER 2000).

Orman kaynağının düzenli işletimi, bir yandan endüstriyel orman ürünlerine olan ihtiyacı karşılarken, öte yandan, ormanların sunduğu diğer değer ve hizmetlerin de karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Biyolojik çeşitliliğin sağlanması, toprak ve su değerlerin muhafazası ve yaban hayatının korunması gibi ekolojik ve çevre değerlerinin sayısal olarak tespiti ve sürdürülebilir planlanması, giderek önem kazanan çağımızın ciddi sorunları arasındadır. Bir taraftan, yetkili kurumlarca; Çevre Koruma Kurumu (Environmental Protection Act), Nesli Tüklenen Türleri Koruma Kanunu (Endangered Species Act), Su Koruma Kanunu (Water Protection Act) gibi bir takım yasal düzenlemelerin ve yaptırımların geliştirilmesi ve uygulanması bir çözüm yolu olurken, diğer taraftan, orman ve çevreyi doğrudan etkileyen; düzensiz traşlama kesimleri, tür değişimine gidilmesi, kontrolsüz yol yapımı, kimyasal ilaçlamaya gidilmesi gibi, tüm teknik müdahalelerin miktarı, oranı, uygulama şekli ve konumsal dağılımının (BAŞKENT/JORDAN 1995) yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. İşte, bu işletme faaliyetlerinin kontrol altına alınarak, hem üretimin sağlanması ve hem de çevreye olan etkilerin asgari seviyede tutulması amacıyla, uluslararası bazda belirli standartlar geliştirilmektedir.

Kanada, Meksika, Brezilya, Amerika ve İskandinav ülkeleri gibi, ormancılıkta gelişmiş ülkelerin öncülüğünde hazırlanan bu standartlar, başlıca iki amaca hizmet etmektedir. Bunlardan ilki, orman işletme planı yapımı ve uygulama sürecinin giderek çeşitlenen ve karmaşık yapı arz eden mal ve hizmetlerin optimal düzeyde toplumun hizmetine sürdürülebilir nitelikte sunumuna yönelik düzenlenmesi ve geliştirilmesi; diğeri ise, orman ürünlerinin çevreye en az etkiyle üretilerek tüketicilerin hizmetine sunulmasıdır. Dikkat edilirse, standartların geliştirilmesi olgusunun orman işletme planı yapımı ve uygulama süreci ile içice olduğu görülür. Geleneksel orman amenajmanı planı yapımı ve uygulama süreci, bu değerlerin gerek envanterine ve gerekse planlama ve uygulamasına imkan tanımadığından, amenajmanda da bir takım yeni düzenlemelere gidilmektedir. Örnek olarak, 20. yüzyılın sonlarında gündeme gelen ekosistem amenajmanı ve konumsal planlama olgusunu göstermek mümkündür (BAŞKENT 1995; GRUMBINE 1994). Dolayısıyla, standartların geliştirilmesi süreci, doğrudan doğruya amenajman planlarının yapım sürecini, geniş anlamda da, orman işletmeciliğini etkilemektedir.

Belirlenen standartlara göre, orman işletmeciliği faaliyetlerinin düzenlenerek ürünlerin tüketicilere sunumu şu anda zorunlu değilse de, çok sayıda orman ürünü pazarlayan işletmelerin sertifikalandırma sürecine uymaları, dolaylı olarak zorunlu olmaktadır. Örneğin, Kuzey Amerika'da Home Depot gibi büyük firmaları, belirlenen bir sertifikalandırma sürecinden geçmemiş orman ürünlerini, orman işletmelerinden satın almamaktadır. Ormancılıktaki bu sertifikalandırma sürecini, tüketicilere kaliteli hizmet sunmak için çok sayıda ticari kuruluşların ISO 9000 belgeli olma yarışına benzetmek hiç de zor olmasa gerekir. Bu şekilde, bir anlamda, *köşeye sıkışan* özel orman işletmeleri yahut devlet ormancılık kurumları, çözümü sertifikalandırmada bulmaktadır.

Bununla birlikte, sertifikalandırma sürecinde zihinleri kurcalayan ve dolayısıyla açıklığa kavuşturulması gereken birtakım sorular mevcuttur: Mevcut durum itibarıyla kullanılmakta olan geliştirilmiş ulusal ve uluslararası standartlar mevcut mu? Varsa bu standartların başlıca özellikleri nelerdir? Bu standartların yasal yaptırımı var mıdır? Varsa ormancılık faaliyetlerine muhtemel etkileri nelerdir? Özellikle; farklı tür, doğal yapı, kalite ve kültürel değerlerle süslenmiş 20.7 milyon hektar ülke ormanlarının sunduğu çeşitli fonksiyonlarına göre sürdürülebilir işletilmesinde sertifikalandırmanın Türkiye ormancılığına muhtemel etkileri nelerdir? Bu ve benzeri diğer potansiyel sorulara açıklık getirilmesi gerekmektedir.

Bu yazıyla, yukarıdaki sorulara da açıklık getirerek, şu ana kadar geliştirilmiş orman işletmeciliğinde sertifikalandırma kapsamındaki standartları da inceleyerek, Türkiye ormancılığı için bir profil çıkarılması amaçlanmış bulunmaktadır.

2. SERTİFİKALANDIRMA SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ

Sertifikalendirme sisteminin ana hedefi, güvenilir ve tutarlı '*sürdürülebilir orman işletmeciliği*' (SOİ) kavramının geliştirilmesi, uygulanması ve denetimini sağlamaktır (BAŞKENT/TÜRKER 2000). Gerçekte sertifikalandırma ise, tüzük ve yönetmeliklere dayalı ve dar kapsamlı, esnek olmayan orman işletme faaliyetlerinin etkilerini asgariye indirmek, plan yapım ve uygulama sürecini şeffaflaştırmak ve kavram-neden-sonuç ilişkisi zincirini bütünleştirmek suretiyle, sonuca dayalı etkili ve ölçülebilir işletme esaslarını geliştirmektedir.

Bu bağlamda, sertifikalandırma, bir yandan orman işletme planı yapım ve uygulama sonuçlarının belirli standartlara göre denetimini sağlarken, öte yandan, elde edilen ürünlerin çevreye en az etkiyle üretilerek tüketicilerin hizmetine sunulmasına yardımcı olmaktadır. Birincisi, orman işletme amaçlarının ve kısıtlarının açık bir şekilde belirlenerek planlamanın tüm öğeleriyle beraber tutarlı bir modelleme yöntemiyle düzenlenmesini teşvik etmektedir. Diğeri ise, elde edilen ürün ve hizmetlerin pazarlanmasının veya sunulmasının belirli standartlara göre düzenlenmesini sağlamak ve orman kaynakları işletmeciliğinin sürdürülebilirlik ilkesine göre işletildiğini güvence altına almaktır. Her ikisi birlikte, ormanların sürdürülebilir işletimine geçişini resmileştirerek planlama ve uygulamaya somut ve tarafsız denetleme imkanı getirmektedir.

Özetle, sertifikalandırma, toplumun değişik kuruluş ve kesimlerin ortak bir platformda orman kaynağıyla ilgili planlama sürecine aktif katılımını teşvik ederek, işletme amaçlarının saptanmasını sağlamakta, ormanların güvence altına alınmasını zorlamakta, usulsüz ve bilimsiz üretim ve kullanımı engellemekte, ormansızlaşmayı önlemeye hizmet etmekte ve doğal orman ekosistemlerin endüstriyel plantasyonlara dönüşümünü zorlaştırmaktadır.

Öte yandan, sertifikalandırmaya sistem tabanlı ve performans tabanlı olmak üzere, genelde iki değişik açıdan yaklaşılmaktadır. Sistem tabanlı yaklaşım, orman işletme planlarının tasarım, modelleme ve yapım sürecini değerlendirirken; performans tabanlı yaklaşım tarzı ise, düzenlenen bu işletme planının uygulama performansını takip eder (MATER ve ark. 1999). Bunlardan ilki, işletme yöntemi ile ilgili sistematik yaklaşım ilkelerini belirlemeye; ikincisi ise, belirlenen orman işletme amaçlarına ulaşabilmek için nelerin yapılması gerektiğine yöneliktir. Gerek sistem, gerekse performans tabanlı olsun, herhangi bir sertifikalandırma sistemi belirlenen ulusal yahut uluslararası ana hedefler doğrultusunda genelde şu özelliklerin tümünü veya belirli bir kısmını içerir:

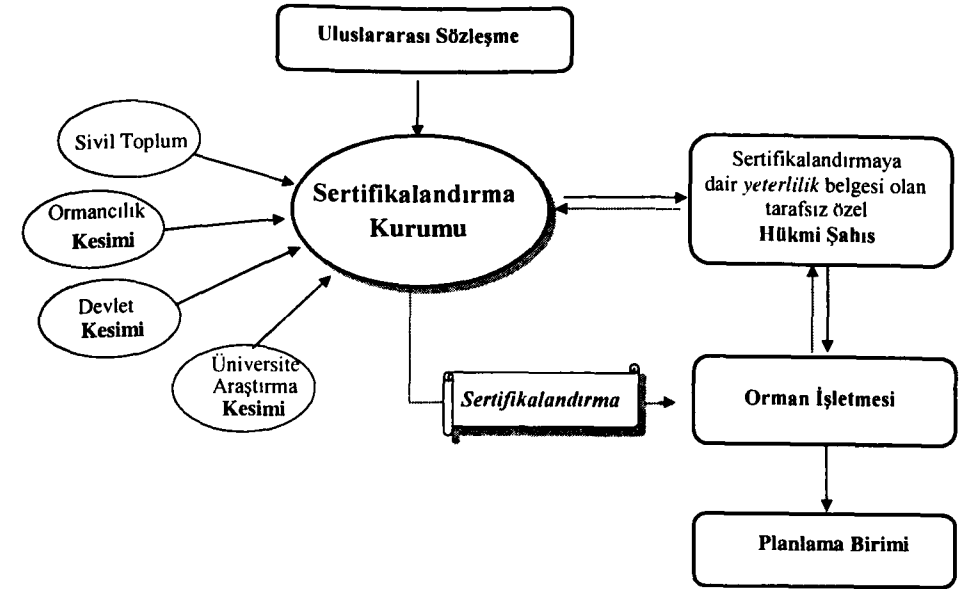
- Belirli ölçüt ve göstergeleri kapsar
- Uygulama ilkelerini belirler
- Denetim ve sertifikalandırma prosedürünü düzenler

- Ürünlerin son halkasına kadar zincirleme kontrolü sağlar
- Ürünlerin markalanmasını (eko-markalama) ve logo kullanımını belirler.

Ölçüt, sürdürülebilir orman işletmeciliğinin değerlendirilebileceği süreçleri, yahut, bir dizi koşulları ifade eder. Her bir ölçüt, ormandaki değişimin belirli aralıklarla belirlenmesi için kullanılan ilgili bir dizi sayısal veya mantıksal göstergelerle tanımlanır. Ölçüt ve göstergeler, sürdürülebilir orman kaynağı işletmeciliğinin zaman boyutunda gelişim seyrini ölçmek için gerekli çerçeveyi oluşturur. Daha basit ifadeyle, ormancılıkta kullanılan ölçütler, ülke ekonomisinin sağlıklı bir şekilde işleyip işlemediğini belirtmek ve ulusal ekonomik hedeflere ulaşmak için gerekli politik düzenlemeleri harekete geçirmek amacıyla bir çok ülke tarafından kullanılan enflasyon, istihdam ve faiz oranlarına benzetilebilir (WISEWARDANAL 1997).

Bir sertifikalandırma kurumu ilk olarak, bu ölçüt ve göstergeleri belirlemektedir. Belirlenen ölçüt ve göstergeler doğrultusunda, orman işletme faaliyetlerinin uygulanması ilkelerini düzenler. Daha sonra da sertifikalandırma için gerekli teftiş işlemlerinin prosedürü belirlenir. Denetim işlemi; 1. şahıs (işletmenin bizzat kendi elemanları) tarafından, 2. şahıs (dışarıdan bir kurumca) yahut 3. şahıs (sertifikalandırma kurumunun onayladığı, ancak her iki kurumdan bağımsız diğer bir kurum) tarafından yapılır. Sertifikalandırma işlemi sadece arazide işletmecilik faaliyetlerinin kontrolü ile sınırlı kalmayıp, elde edilen ürünlerin ilk kaynağı olan meşcereden başlayarak, en son satışın yapıldığı pazarlama noktasına kadar zincirleme kontrolünü sağlar. Örneğin, satışa sunulan bir ürünün perakende satış deposundan geriye doğru üretim, transport ve kesime kadar kademeli olarak bağlantısını kurarak, sertifikalandırılmış bir planlama biriminden gelip gelmediğini kontrol eder ve böylece tüketiciye güvence verir. Bununla beraber, satışa sunulan ürünlerin markalanması ve sertifikalandırma sisteminin logo (amblem) kullanım ilkelerini belirler. Sertifika sürecinden geçmiş planlama biriminden elde edilen her çeşit ürün sertifikalandırma kurumunun markasını ve logosunu taşır. İşte bu logo aracılığı ile, zincirleme denetim sağlanmış olur. Bazı sistemler, bu aşamayı, eko-markalama olarak da tanımlamaktadırlar.

Belirlenen bu özellikler doğrultusunda geliştirilen herhangi bir sertifikalandırma sistemi, belirli bir işlem sürecinden geçer (Bkz: Şekil 1). Ulusal yahut uluslararası platformlarda bakanlıklar düzeyindeki üst düzey yetkililerin ortaklaşa belirlediği ormancılık ve çevre sözleşmeleri çerçevesinde geliştirilen sertifikalandırma sistemi, bu çerçevede sürdürülebilir orman işletmeciliği temel ilkeleri yahut ölçüt ve göstergeleri belirlemektedir. Bu ilkeler, genelde yeterlilik belgesine sahip tarafsız üçüncü hükmi şahıs, sözgelimi danışman kurum, tarafından belirlenen bir planlama birimi için uygulanır. Bu hükmi şahıs, planlama birimindeki plan yapım ve uygulama faaliyetlerini, sertifikalandırma kurumunca belirlenen sertifikalandırma ilkeleri/standartları doğrultusunda bizzat arazide denetler ve sonuçları sertifikalandırma kurumuna bildirir. Raporun tutarlılığı ve doğruluğu, genellikle prestij sahibi ve konunun uzmanı bilim adamlarından oluşan bilirkişilerce de ayrıca kontrol edilir. Elde edilen sonuçları değerlendiren sertifikalandırma kurumu, söz konusu planlama birimini resmen belgeler. Belge, planlama birimini işleten orman işletmesine bizzat takdim edilir. Bu belge, bir dizi tavsiye veya uyulması gereken şartları içerebilir. Belirlenen sertifikalandırma ilkelerine uyumsuzluk durumunda işletmeye belge verilmez. Anlaşmazlık durumunda, yine daha önceden belirlenen çözüm yöntemlerine göre anlaşmazlıklar giderilir. Ayrıca, orman işletmesi ulusal ve uluslar arası pazar alanına göre, bir veya birden fazla sertifikalandırma sisteminden geçmek isteyebilir.

Şekil 1: Sertifikalandırma sürecinin genel bir çerçevesi ve akış seyri.

Dikkat edilirse, bu süreçte en önemli ve dikkat çekici aşamanın, sertifikalandırmanın tarafsız hükmi bir şahıs tarafından yaptırılması ve bunun da bilim adamları tarafından kontrol edilmesi olduğu görülür. Bu da, tarafsızlık ihtimalini asgari seviyeye indirgemekte ve dolayısıyla sertifikalandırma işlemlerinin tarafsızlığını, tutarlılığını ve ciddiyetini artırmaktadır. Diğer önemli bir husus ise, sertifikalandırmanın belirli aralıklarla yinelenmesidir. Yani, verilen sertifikalandırma belgesi belirlenen bir zaman dilimi içim geçerlidir. Bu süre sonunda, işletme arzu ederse tekrar aynı süreçten geçmek zorunda kalır. Bu özellik de, orman işletmelerini sürekli yenilikleri yakalamaya ve uygulamaya bir bakıma zorlamaktadır. Sonuçta, sertifikalandırma aracılığıyla, ormanların bilimsel ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda çevreye en az etki ile toplumun isteklerine göre sürdürülebilir işletiminin oto-kontrolü ve denetimi sağlanmış olmaktadır.

Bununla birlikte, sertifikalandırma sürecine başka bir açıdan bakıldığında, bazı sıkıntıların ve olumsuzlukların olduğu da göze çarpar. Bunlardan birincisi, sürecin bir hayli meşakkatli olması ve işletmeye maddi yük getirmesidir. Örneğin, Amerika'nın Pennsylvania ve Minnesota eyaletlerinde yapılan Forest Stewardship Council (FSC) uyumlu sertifikalandırmanın hektardaki maliyeti, 0.22 ila 0.30 dolar arasında değişmektedir (MATER ve ark. 1999). Diğer eyaletlerde yapılan sertifikalandırma uygulamalarının maliyeti ise, 0.47 dolara kadar ulaştığı, yine aynı yazar tarafından tahmin edilmektedir. Bu maliyete; belgeleme, yıllık teftiş, hazırlık giderleri gibi ek giderler de eklenince, maliyet hemen hemen ikiye katlanmakta ve bir hektar alanın sertifikalandırma maliyeti, neredeyse bir doları bulmaktadır. Avrupa Birliği'nin raporuna göre, SOİ programı uygulaması, hammadde fiyatlarına %8 ila %20 arasında etki etmektedir. Yüksek maliyet pazar fiyatlarına yansiyarak, tüketicileri doğrudan etkilemekte ve özel sektördeki küçük firmaların pazardaki paylarını daraltmaktadır. Diğer açıdan bakıldığında, sadece pazar payı kapma endişesiyle yapılan sertifikalandırma süreci, farklı yorumlara açık olmakla beraber, maalesef ormanların daha iyi yöntemlerle işletildiğinin bir güvencesi olamamaktadır. Diğer bir problem ise, elde edilen ürünlerin zincirleme kontrolünün sağlanmasının bir hayli zor olduğu

gerçeğiyle birlikte sistemin etkinliğinin gölgelemesidir. Örneğin, Almanya'da pazarlanan Brezilya orijinli birçok orman ürününün hatalı markalandığı yetkililerce ortaya çıkarılmıştır. Bu da sistemin amacından öteye, hatalı kullanılabilceğinin işaretlerini vermektedir. Ayrıca, çok sayıda standartların mevcut olması da zaman zaman karışıklığa yol açabilmektedir.

Günümüzde 50'den fazla sertifikalandırma sistemi mevcuttur. Bunlardan en çok gelişmiş, aktif, etkili ve geniş uygulama sahası bulan beş tanesi aşağıda ele alınmış, özellikle PEFC üzerinde, Türkiye Helsinki Sözleşmesine taraf olduğundan ve PEFC sertifikalandırma sistemi de bu sözleşmeye dayandığı için, biraz genişçe durulmuştur.

2.1 ISO 14 000 –Uluslararası Standartlar Kurumu Sertifikalandırma Sistemi

ISO 14 000 serisi, ISO tc207 teknik komitesi tarafından 1996 yılında başlatılan özellikle çevre yönetim sistemleri³ (ÇYS) için geliştirilmiş standartlardır. ÇYS, herhangi bir kurumun faaliyetlerinin, ürün ve hizmetlerinin doğal çevreye etkilerini kontrole yönelik sistematik yaklaşımlar dizini yahut aracı olmaktadır. Çevre ile ilgili kanun ve kurallara uyum, halkın katılımı, çevre yönetiminin sürekli olarak geliştirilmesi ve yine çevre yönetimi ile ilgili işgücünün eğitimi ile ilgili konuları içerir (KIEKENS 1998). Bu standartlar, kurum-tabanlı ve ürün-tabanlı olmak üzere iki çeşittir. Kurum-tabanlı standartlar ÇYS'ni kurma, devam ettirme ve değerlendirmeyi teşvik etmekle; ürün-tabanlı standartlar ise, hizmet ve ürünlerin üretim zamanı boyunca çevreye etkilerinin kararlaştırılması, çevre markalama ve deklarasyonla ilgili olmaktadır.

ISO 14 000 standartlarının içerdiği ana prensipler şunlardır (ABUSOW/ROTHERHAM 1998):

- daha iyi çevre yönetimi ile sonuçlanmalı,
- global bazda uygulanabilmeli,
- kurumların ve halkın genel isteklerini karşılamalı,
- dünya çapında her ölçekteki kurumların farklı isteklerini karşılamasına uygun düşük maliyetli, esnek, içsel ve dışsal denetime elverişli olmalı ve
- bilimsel temellere dayalı, faydalı, kullanılabilir ve uygulanabilir olmalı.

Çevre politikası, planlama ve uygulama, uygulamaların arazide denetimi, işletmenin değerlendirilmesi ve işletme faaliyetlerinin sürekli geliştirilmesi sürecinden oluşan ISO 14 000 serisi standartları, çevre yönetimleri ile ilgili aşağıdaki konuları içerir:

- Çevre yönetim sistemleri (ISO 14 001)
- Çevre denetimi ve ilgili soruşturmalar
- Çevre markaları ve deklarasyon
- Çevre performans değerlendirilmesi
- Üretimin zincirleme değerlendirilmesi.

³ Çevre yönetim sistemi; her hangi bir işletmenin çevre politikasını değerlendirmek, yerine getirmek, uygulamak ve geliştirmek üzere gerekli süreçleri, uygulamaları, prosedürleri, sorumlulukları, planlama ve kurum yapısını içeren tüm yönetim sistemini ifade etmektedir.

Dikkat edilirse, bu standartların uluslararası bazda geliştirildiği, geniş kapsamlı olduğu ve genelde çevre ile ilgili faaliyette bulunan her bir mesleki kurumu ilgilendirdiği gözükür. Ormancılığın dışında diğer kurumları da kapsadığı için, sadece orman ürünlerinin zincirleme kontrolü ve markalanması gibi sertifikalandırma özelliklerini içermektedir. Bunun aksine, firma, genelde sertifikalandırma sürecinden geçmesi halinde ISO 14 000 belgesi almaktadır.

2.2 CSAZ808 ve CSA809 – Kanada Standartlar Kurumu Sertifikalandırma Sistemi

CSAZ808/Z809 standartları, 1996 yılında Kanada Standartlar Kurumu tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Orman İşletmeciliği (SOİ) standartlarıdır (ANONİM 1996a; ANONYMOUS 1996b). Eyalet orman bakanlarının oluşturduğu konseyin (CCFM) direktifleri doğrultusunda ISO 14 001 standartlarıyla uyumlu olarak geliştirilen bu standartlar, Montreal Sözleşmesi'ndeki ölçüt ve çok sayıda ulusal, bölgesel, hatta planlama birimi seviyesinde uygulanabilecek göstergelerin daha da geliştirilmiş hali olmaktadır. Bu sertifikalandırma sisteminde, ISO 14 001 den daha da ileriye gidilerek, planlama faaliyetlerinin ortaya konulan amaçlara ve çevreye olan etkisine göre, bizzat ormanda incelenmesi zorunlu kılınmaktadır.

CSA; sadece ülke bazında geliştirilen ve uygulanan, üçüncü hükmi şahısça teftişi zorunlu kılmayan ve markalama sistemine henüz geçmemiş bir ulusal sertifikalandırma sistemidir. Daha doğrusu, bu sistem 'belirlenmiş bir orman alanının sürdürülebilir orman işletmeciliğine yönelik olup, eko-markalama sistemi değildir.

Beş yıllık dönemlerle sertifikalandırmayı gerektiren bu sistem, başlıca altı SOİ ölçütü ve çok sayıda göstergelerden oluşur. Sistem tabanlı olan CSA' nın, orman işletmelerinin ülke genelinde tanımlanan SOİ kavram, ilke ve prensiplerine uygunluğunun sürekli olarak sağlandığını gösteren deliller üzerine yoğunlaşması, sistemin en etkili tarafını oluşturur. SOİ değerleri, hedefleri, amaçları, ilkeleri ve ölçütleri, devlet kesiminin de temsil edildiği geniş katılımla eşit şartlar altında geliştirilmiştir. Planlama sürecinde halkın katılımını zorunlu kılmaktadır. Canfor, Weldwood, J.D. Irving ve Weyerhouser gibi Kanada'nın birçok büyük orman endüstri şirketleri tarafından benimsenen ve uygulanan CSA ile, şu ana kadar yıllık etası 24.8 milyon m³'e varan yaklaşık 14 milyon hektar orman alanı sertifikalandırılmıştır (ABUSOW/ROTHERHAM 1998). Bu miktar, 180 milyon m³ civarında olan ülke ormancılık etasının %15'ine karşılık gelmektedir. Kısa sürede alınan bu sonuç, sistemin tutarlılığını ve aynı zamanda sertifikalandırma sürecinin önemini ve ciddiyetini de ortaya koymaktadır.

2.3 FSC – Orman İdare Konseyi Sertifikalandırma Sistemi

1993 yılında Toronto'da kurulan ve merkezi Meksika'nın Oxala kentinde bulunan konseyin amacı; çevreye uygun, toplumca kabul edilir ve ekonomik olarak da geçerli orman yönetiminin tanıtımını yapmaktır (ANONİM 1996c). Başlangıçta ISO 14 001 ilkeleriyle birlikte çalışan ancak sonraları bu ilkeleri terk eden FSC, bağımsız olarak geliştirdiği ulusal ve bölgesel standartlara göre orman işletmelerinin performansını yine kendisinin akredite (kayıt) ettiği tarafsız sertifikacılarca yapılmasını hedeflemektedir. Mevcut durum itibarıyla, dünya çapında toplam 17 531 453 ha orman alanı, FSC sistemine göre belgelenmiştir.

Performans tabanlı olan FSC, genellikle eko-markalama üzerine yoğunlaşmaktadır. Orman ürünlerinin zincirleme kontrolüne imkan sağlar. Teftişin, bizzat kendisinin akredite ettiği üçüncü şahıs tarafından yaptırılmasını zorunlu kılar. Örneğin, Amerika'da yeterlilik belgesi olan SmartWood ve Scientific Certification Systems (SCS), FSC'nin teftişçileridir. Uluslararası sertifikalandırma sistemi olan FSC, devlet organları haricinde gönüllü kuruluşlardan da oluşmaktadır. Orman endüstri işletmelerin dahil edilmesine rağmen, bunlar eşit şartlarda temsil edilme şanslarından yoksundurlar. Bu sistem, Planlama sürecinde halkın katılımını zorunlu

kılmamaktadır. FSC başlıca 10 ana prensip ve bunlarla ilgili çok sayıda detaylı göstergelerden oluşmaktadır. Bu 10 ana prensip aşağıda sunulmuştur (ANONİM 1996c):

1. Orman işletmecilik faaliyetleri, ülke orman amenajmanı yönetmeliğine, taahhüt ettiği tüm uluslararası sözleşmelere ve FSC ilkelerine uygun olacak.
2. Ormanın sahibi ve alanı ve de kaynak kullanım hakkı açıkça tanımlanacak ve bu da kanunlarla düzenlenecek.
3. Yöre halkının kendi arazilerini ve kaynaklarını kullanma ve işletme hakkına kanunen ve geleneksel olarak sahip olma hakkı tanınacak ve saygı duyulacak.
4. Ormanlık faaliyetleri, kırsal halkın ve orman işçilerinin uzun vadede sosyo-ekonomik durumunu iyileştirecek.
5. Orman işletmeciliği faaliyetlerinde, ekonomik gelişmenin ve geniş kapsamlı çevre ve sosyal değerlerin sağlanması için değişik orman ürün ve hizmetlerinin etkili kullanımı teşvik edilecek.
6. Orman işletmeciliği faaliyetleri, biyolojik çeşitliliği ve bununla ilgili değerleri, toprak ve su kaynaklarını, özel ve hassas ekosistemleri ve böylece ekolojik fonksiyonu ve ormanın bütünlüğünü sürdürecektir.
7. Orman işletme planı hazırlanacak, uygulanacak ve sürekli güncelleştirilecek. Bu planda, uzun vadeli amaçlar ve bunların gerçekleştirilme yöntem ve kaynakları açıkça belirtilecek.
8. Ormanların mevcut durumu, verim kapasitesi, zincirleme kontrolü, işletme faaliyetleri ve bunların sosyal ve çevre etkilerinin değerlendirilmesi sürekli izlenecek.
9. Muhafaza değeri bir hayli yüksek olan orman alanlarında uygulanacak orman işletmeciliği faaliyetleri, bu ormanların mevcut yapısını koruyacak ve geliştirecek. Bu alanlarla ilgili kararlarda devamlı ihtiyatlı olunacak ve
10. Endüstriyel plantasyonlar, yukarıdaki prensiplere göre planlanıp uygulanacak ve doğal ormanların amenajmanını dengeleyici, onların işletilmesi üzerindeki baskıyı azaltıcı, ve yine bu alanların korunmasına ve restore edilmesini teşvik edici nitelikte olacaktır.

Ayrıca, FSC bu prensipler dahilinde; uluslararası, ulusal ve hatta yöresel standartlar geliştirmektedir. Bu şekilde yaygın ve dolayısıyla farklı standartlardan oluşması, üçüncü şahısları kendisinin akredite etmesi, sistemden ziyade ürün markalamayı hedeflemesi ve sistemin geliştirilmesinde ve sürdürülmesinde devlet kurumlarının temsil edilmemesi gibi hassas özellikler. FSC sisteminin ileride doğabilecek çıkar çatışmalarına karşı duyarlı olmadığını göstermektedir. Bu durum, her ne kadar ormanların sorumlu işletilmesine vurgu yapıyorsa da, sistemin güvenilirliğini azaltmakta ve büyük ölçüde ticari amaçla çalıştığını göstermektedir.

2.4 SFI – Sürdürülebilir Ormanlık Programı Sertifikalandırma Sistemi

1994 yılında Amerika Orman ve Kağıt Endüstri Kurumu'nun (AF&PA) öncülüğünde ormanlar, bilim adamları ve çevre korumacıları tarafından temeli atılan SFI sistemi, ormanların üretim ve diğer fayda ve değerlerinin sürekliliğini sağlamaya yönelik gerekli olan sınırlayıcı ve katı çevre koruma ilkeleri, amaçları ve performans göstergelerini/ standartlarını içermektedir.

Bu sistemin temeli 1992 Rio Zirvesi ile yeniden düzenlenen 1987 yılı Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyon raporuna dayanır. Performans tabanlı bu sistemde, tarafsız 18 uzman kadrodan oluşan bir teftiş komisyonunca sistemin işlerliği takip edilerek, gerekli düzenlemeler

yapılır. Bu komisyonun arazide inceleme zorunluluğu yoktur, ancak SFI sertifikalandırma sisteminden geçmek isteyen işletme, arazide kontrolünü ya kendisi yapar yahut seçtiği diğer kurumlara yaptırır. Uluslararası platformda tanınan, ancak Amerika Birleşik Devletleri sınırları içerisinde geçerli olan bu sistemin ilkelerine uyulması, AF&PA'ya üye olmanın ön koşulunu oluşturmaktadır. Şu ana kadar 16 eski üye, şartları yerine getiremediğinden AF&PA kurumundan ihraç edilmiştir. Bu durum, sertifikalandırmanın ne derece ciddi çalıştığını göstermektedir.

SFI; sürdürülebilir ormanlığın geliştirilmesi, kesim alanların acilen gençleştirilmesi, su kalitesinin korunması, yaban hayatının geliştirilmesi, üretimin görsel değerlere olan olumsuz etkilerinin asgariye çekilmesi, özel alanların ve biyolojik çeşitliliğin korunması, orman ürünlerinde kalitenin artırılması ve orman ekosistem sağlığının korunmasında kimyasalların ihtiyatlı kullanılması gibi önemli konuları hedef olarak seçmiştir. SFI, bu hedefleri beş ana ilkede birleştirmiştir: SOİ, sorumlu uygulama, orman ekosistem sağlığı ve verimliliği, özel alanların korunması ve uygulamaların devamlı geliştirilmesidir. Ayrıca, bu ilkelere ulaşmak için 11 adet alt amaç ve bu amaçların da gerçekleştirilmesini ölçmek için çok sayıda performans göstergeleri geliştirilmiştir.

2.5 PEFC – Pan Avrupa Ormanlık Sertifikalandırma Sistemi

1998 Helsinki sözleşmesiyle gündeme gelen PEFC'nin ana hedefi, Avrupa ormanlarının biyolojik çeşitlilik, verimlilik, gençleştirme kapasitesi, insan sağlığına katkısı ekolojik, ekonomik ve sosyal fonksiyonları ile beraber diğer ekosistemleri olumsuz etkilemeden sürdürülebilir işletimine zemin hazırlamaktır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu 14 Avrupa ülkesinin oluşturduğu PEFC, özel orman kuruluşlarının oluşturduğu gönüllü bir kuruluştur.

Bu sistemin başlıca amacı: Pan Avrupa Ulusal Sertifikalandırma Sistemi'ni geliştirmek ve kullanıma sunmak, tarafsız bir kurumca ormanlık faaliyetlerin teftişini sağlamak, ormanlık imajını geliştirmek, ormanların ekonomik, sosyal ve çevreye uygun işletiminin tanıtımını sağlamak ve sertifika edilmiş ormanların bilimsel ilkelere göre işletildiğine dair tüketicilere ve topluma güvence vermektir. Bugüne kadar yaklaşık 100 milyon ha alan yahut 280 milyon m³ orman emvali, PEFC sistemi ilkelerine göre sertifika edilmiştir (SANNESS 1999). Bu sisteme en canlı örnek, Norveç de 3.5 milyon Euro'ya mal olan "Living Forest" projesidir (SANNESS 1999). Bu proje ile, ülke çapında sürdürülebilir orman işletmeciliği standartları geliştirilmiş ve PEFC standartları pilot bir alanda başarıyla uygulanmıştır.

PEFC'in öngördüğü başlıca ölçütler ise şunlardır:

- Orman kaynaklarının küresel karbon dönüşümüne olan katkılarıyla beraber geliştirilmesi ve sürdürülmesi,
- Orman ekosistem sağlık ve yapısının geliştirilmesi ve sürdürülmesi,
- Ormanların mal ve hizmet üretimi açısından verimlilik düzeylerinin artırılması ve sürdürülmesi,
- Biyolojik çeşitliliğin muhafazası ve geliştirilmesi,
- Planlamada toprak ve su kaynaklarının muhafazası ve geliştirilmesi,
- Orman kaynağının sunduğu diğer sosyo-ekonomik fonksiyonların sürdürülmesi.

Yukarıda verilen her bir ölçüt için çok sayıda performans göstergeleri geliştirilmiştir. Toplam 27 adet olan bu göstergelerin hepsini, bu makale kapsamında detaylı verme imkanı

olmadığından, sadece örnek olarak *Planlamada toprak ve su kaynaklarının muhafazası ve geliştirilmesi* kriteri ile ilgili göstergeler verilmiştir. Bunları da şöyle sıralamak mümkündür:

Orman işletmeciliği yönetmeliği ile ilgili göstergeler:

- Koruma ve altyapı ormanlarında, orman işletmeciliği faaliyetlerinin düzenlenmesine veya kısıtlanmasına yönelik kanun ve yönetmeliklerin varlığı,
- Koruma ve altyapı ormanlarında, orman amenajman faaliyetlerinin düzenlenmesine veya kısıtlanmasına yönelik uygun yöntemleri sürekli geliştirilebilecek kurumsal çerçevenin ve yeteneğin varlığı,
- Koruma ve altyapı ormanlarında uygulanacak orman işletmeciliği ilkelerinin eleştirilmesine yardımcı olacak ekonomik politika ve maddi kaynakların varlığı,
- Koruma ve altyapı ormanlarında arazi kullanımı ve orman işletmeciliği ile ilgili araştırma faaliyetlerinin yapılmasına yardımcı olacak politikaları uygulayabilmek için bilgi kaynaklarının varlığı.

Toprak erozyonu ile ilgili göstergeler:

Başlıca amaç, özellikle toprak koruma amacıyla işletilebilecek alanları teşvik etmektir.

- Erozyona duyarlı topraklarda orman amenajman faaliyetlerinin düzenlenmesine veya kısıtlanmasına yönelik kanun ve tüzüklerin varlığı,
- Erozyona duyarlı topraklarda orman işletmeciliği faaliyetlerinin düzenlenmesine veya kısıtlanmasına yönelik kurum yapısının varlığı ve yeteneği,
- Erozyona duyarlı alanlarda orman kaynağı yönetimi ilke ve prensiplerinin hazırlanmasını destekleyecek ekonomik politika ve finansal kaynakların varlığı,
- Genel çerçeveyi uygulamak üzere bilgi kaynaklarının varlığı ve erozyonla ilgili araştırma ve envanter yapabileceği yeteneğinin var olması.

Su kaynaklarının muhafazası ile ilgili göstergeler:

Başlıca gösterge, su kaynaklarının muhafazası amacıyla işletilen alanların oranıdır.

- Su kaynaklarını korumaya yönelik orman işletmeciliği faaliyetlerinin düzenlenmesine veya kısıtlanmasına yönelik kanun ve tüzüklerin varlığı,
- Su kaynaklarını korumaya yönelik orman işletmeciliği faaliyetlerinin düzenlenmesine veya kısıtlanmasına yönelik kurum yapısının varlığı ve yeteneği,
- Orman işletmeciliği uygulamalarında su kaynaklarının korunmasına yönelik orman işletmeciliği ilke ve prensiplerinin hazırlanmasını destekleyecek ekonomik politika ve finansal kaynakların varlığı,
- Genel çerçeveyi uygulamak üzere bilgi kaynaklarının varlığı ve arazi kullanım yahut orman işletmeciliği uygulamalarında su kaynaklarının korunmasıyla ilgili araştırma ve envanter yapabileceği yeteneğin oluşu.

Buraya kadar ana hatları ile tanıtımı yapılan sertifikalandırma sistemlerinin topluca karşılaştırılması ve birbirleriyle olan ilişkileri de Tablo 1'de özetle sunulmuştur. Bu tabloya göre,

SFI hariç diğer sistemlerde 3. şahıs tarafından bir teftişin zorunlu olduğu görülmektedir. Bununla beraber, sadece ISO ve FSC sertifikalandırmanın uluslararası geçerliliği olduğu, ancak ISO'nun zincirleme ürün kontrolü ve ormancılıkla ilgili markalama ve logosunu bulunmadığı görülmektedir. Diğer sistemler ise, geliştirildikleri ülke yahut üye ülke gruplarında (PEFC örneği) uygulanmakta olup, sadece PEFC'nin hem zincirleme ürün kontrolü hem de logosu bulunmaktadır.

Sertifikalendirme sistemlerinin bu ilişki ve özelliklerini değerlendirirken dikkat edilmesi gereken nokta, bu sistemlerin sürekli değişmekte olması ve zamanla yeni özellikleri içermeleridir. Zamanla değişen şartlara göre bir sistem yeni özellikleri içerebildiği gibi, mevcut bazı özellikleri de terk edebilir. Çünkü, bu sistemler henüz tam anlamıyla uygulanabilir özelliklerine kavuşmuş değildirlir. Bu bakımdan, sistemlere şu aşamada daha ihtiyatlı yaklaşılması tavsiye edilmektedir. Her halükarda, farklı sistemlerin var oluşu sertifikalandırma amacına ulaşmada rekabeti artıracak ve farklı alternatifleri oluşturmayı ve kullanmayı getireceğinden, işletmecilik faaliyetlerinin daha kaliteli olmasını sağlayacaktır.

Tablo 1: Sertifikalandırma Sistemlerinin Temel Özellikleri

Sistem	Türü	Kapsam Alanı	Zincirleme Ürün Kontrolü	Markalama ve Logo
ISO	Öncelikli 3. şahısça teftişe dayalı, sistem tabanlı	Uluslararası	Yok	Yok
SFI	2. şahısça teftişe dayalı, sistem tabanlı	Amerika	Yok	Marka Yok, Logo var
FSC	3. şahısça teftişe dayalı, performans tabanlı	Uluslararası	Var	Var
CSA	3. şahısça teftişe dayalı, sistem tabanlı	Kanada	Yok	Yok
PEFC	3. şahısça teftişe dayalı, sistem tabanlı	Avrupa	Var	Var

3. TÜRKİYE ORMANCILIĞI İÇİN SERTİFİKALANDIRMA SİSTEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖNERİLER

Sertifikalendirme sistemleri aslında zorunlu olmayıp, SOİ kavram ve ilkelerinin değişen ihtiyaçlara göre geliştirilmesi ve somut bir düzene oturtulması ve aynı zamanda arazideki uygulamaların kontrol edilmesi için geliştirilmişlerdir. Bu sistemler, esnek olmayan yönetmelikler yerine şeffaflık üzerine kurulmuştur. Devlet kurumları, sivil toplum örgütleri, mesleki ve teknik kuruluşlar ve akademisyenler gibi geniş yelpazeli katılımcıların ortak zeminde buluşmalarına hizmet etmektedir. Sertifikalandırma sistemi, orman kaynağının sunduğu değişik fonksiyonların halka arzını gerçekleştirir. Bunun yanında, sertifikasyon sistemiyle, ormanların işletilmesi bilimsel temellere oturtularak çevreye olan olumsuz etkilerini azaltıcı önlemler alınmasına yardımcı olunmakta ve böylece topluma güvence sağlanmaktadır. Kısaca, sertifikasyon sistemi, plan yapımı ve uygulamadaki başarının belirli standartlarla ölçülmesini sağlayarak, ormancılığın sistemli bir süreçte dayandırılmasını kolaylaştırmaktadır.

Bir kısım eksiklerine rağmen, sertifikalandırma süreci, ulusal ve uluslararası alanlarda hızla gelişmektedir. Sertifikalandırılan işletme sayısı ve işletme alanı da her geçen gün artmaktadır. Bu yolla, orman işletmelerinde sertifikalandırma bilinci yerleşmekte; planlı, düzenli ve sorumlu orman işletmeciliğine geçiş kolaylaşmaktadır. Zira, orman ekosistemlerinin korunması ve işletilmesi milli sorun olmanın ötesinde, uluslararası sorun haline dönüşmektedir.

Ormancılıkta sertifikalandırmanın Türkiye ormanlığına etkisi ve olabilirliği şimdiye dek pek az yazar tarafından kaleme alınmıştır (GERAY 1999; PORSUK 2000; TÜRKER ve ark. 2001). Orman kaynağının işletmeciliğinde sertifikalandırmaya geçmeden, işletme için temel amacın ortaya konulması ve bu amaca ulaşmak için gerekli stratejilerin belirlenmesi kaçınılmazdır. Hemen hemen tamamı devlete ait olan Türkiye ormanlarının işletilmesinde uluslararası sistemlerle uyumlu ulusal yahut bölgesel sertifikalandırma sistemine geçilmesinin aşağıdaki sebeplerden dolayı faydalı olacağı kanaati bunmaktadır:

- Ulusal ormanlık politika ve stratejilerinin gerçekleşmesine ya da geliştirilmesine yardımcı olacaktır.
- Ormanların işletilmesinin güvence altına alınması hız kazanacaktır. Çünkü sertifikalandırma ilke yahut standartlarının uygulanması, ormanın güvence altına alınmasını şart koşmaktadır.
- Orman işletme planlamalarının yapım sürecinde, sürdürülebilirlik ormanlık ve sürdürülebilir kalkınma kavramları, toplumun isteklerine paralel olarak işlerlik kazanacaktır.
- Esnek olmayan, tek elden ve tek tip olarak saptanan orman işletme amaçlarının ve düzenlenen orman amenajman planlarının daha esnek, yöre koşulları ve gerçekleri dikkate alınarak daha gerçekçi olarak düzenlenmesi fırsatı doğacaktır.
- Planların uygulanmasına belirli bir disiplin getirilecek ve uygulayıcıların görev ve sorumlulukları zincirleme olarak kontrol edilecektir.
- Orman işletmeciliğinde başarının ölçülmesine zemin oluşturacak ve oluşan bu ortam ülke genelinde sektörün genel başarısını yükseltecektir.
- Korku işletmeciliği, diğer bir deyişle, inisiyatif kullandırtmayan işletmecilik yerini, sorumlu işletmeciliğe bırakacak ve bunun ardından sistematik-tutarlı-bilimsel orman işletmeciliği dönemi başlayacaktır. Ülkemizde sistematik-tutarlı-bilimsel orman işletmeciliğinin uygulanamaması nedenlerinden bazılarını şöyle sıralamak mümkündür: odun kökenli işletmeciliğe dayalı yalın tip yönetim anlayışı, tekellerde büyük maliyetle üretim, tek boyutlu işletmeciliğin yapılması için gerekli olan bütçe imkanlarının ve yöntemlerinin yetersiz ve işlevsiz kalışı, etkin ve verimli çalışmayan merkez-teşahur teşkilatları, üstelik uzmanlık ve liyakat esasından ziyade siyasal tercihlerin yönetim kademelerine getirilen ormancı teknik personelin tek boyutlu ormanlık işletmeciliğini dahi başarılı şekilde yürütememesi, odun kökenli uzun vadeli ürün arz yetmezliğinin uzun dönemler için devam etmesi.
- Kaliteli üretime geçiş sağlanabilecektir.
- Orman ürünlerin pazarlanmasında rekabeti olumsuz etkileyen şartların (TÜRKER 1998) yerini, bunlardan daha az etkilenen "sertifikalandırılmalı olma" özelliği alacak ve bu da SOI uygulamasını kolaylaştıracaktır.
- Karar verme ve uygulama aşamalarında halkın katılımı sağlanacak, tüketici, karar verici ve toplum arasında entegrasyon ve diyalog kurulacak, ormancılıkla ilgili yan kuruluşlar gündeme gelecek ve dolayısıyla geleneksel ormanlık, yerini katılımcı ormanlığa bırakacaktır. Planlama politikası, stratejileri ve amaçlarını belirlerken karar verme sürecindeki hedef kitleyi oluşturan çıkar gruplarının da katılımı şeklinde düşünülen halkın katılımı konusu; belirli amaçlarına ulaşılması için tesis edilen orman işletmelerinde halkla ilişkiler bölümünün oluşturulmasıyla açıklığa kavuşturulabilir. Bu birimle işletme, geniş katılımlı ormanlık ve çevre bilinçlendirme toplantılarıyla yönetimini, işlevini ve amacını ilgili gruplara tanıma imkanı bulur ve hedef kitesinin, orman kaynağı ile ilgili kesimleri çıkar gruplarını ve diğer ilgili grupları anlamaya çalışır, onların taleplerini isteklerini ve önceliklerini anlama yoluna gider.

- Sertifikalandırma sistemi, orman ekosistemlerin korunması, işletilmesi ve geliştirilmesinin hassasiyetini ve önemini kanun koyuculara ve hedef kitleye, özellikle halka aktarmada iyi bir iletişim aracı yahut mekanizması olarak kullanılabilir.
- Bilgi istek ve kullanım trafiği yoğunlaşacağından, özellikle konumsal bilgiye verilen önem hız kazanacak ve dolayısıyla ormancılıkta konumsal bilgi sisteminin kurulması, geliştirilmesi, sürdürülmesi ve topluma sunulması işlemlerinin gerçekleşmesini teşvik edecektir.
- Sertifikalandırma sistemi ile ormanların sosyal, ekonomik ve çevresel katkıları sağlanacağından, ormanlık sektörünün sürdürülebilir kalkınmaya olan katkısı net bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Sertifikalandırma kavramı ve yukarıda vurgulanan muhtemel faydaları, ütopya olarak görülmemelidir. Bilakis, ormancılıkta uzun vadeli plan yapımı ve karar verme esas olduğundan, böyle bir sisteme geçilmesi işlemleri, ülke gerçeklerinin, özelliklerinin ve çıkarlarının arka plana bırakılmaması kaydıyla, uzun vadeli olarak tasarlanmalıdır. Her geçen gün altına imza konulan sözleşmelerin gereklerini yerine getirmede geç kalınması gerçeği ya da aktif ve katılımcı ormanlık politikaları gereği, ulusal ormanlık stratejileri (BAŞKENT/TÜRKER 2000) ve bilimsel planlama teknikleriyle ormanların amenajmanının yapılmadığı ve uygulamaların belirli bir düzende kontrol edilmediği, kısaca sertifikalandırma gibi bir oto-kontrol ve denetleme süreci geliştirilmediği ve uygulanmadığı olgusu karşısında, ülkemiz orman kaynağının işletilmesinde bağımsız kararların alınmasının tehlikeye gireceği gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Dolayısıyla, sertifikalandırma sisteminin geç kalınmadan şeffaf bir ortamda tartışmaya açılarak, fayda ve getireceği maliyetin yahut yükün, geniş katılımcılarca irdelendikten sonra uygulamaya aktarılması ciddiyetle gündeme alınmalıdır. Şu aşamada, Orman Bakanlığı çatısı altında, üyeleri ilgili akademisyen, araştırmacı ve sivil toplum örgütlerinden oluşan bir sertifikalandırma kurulunun oluşturulması gereği gözden uzak tutulmamalıdır.

Kaldı ki, ülkemiz ormanlık sektörünün makro bazdaki amaçlarının yer aldığı Kalkınma Planlarında bu noktada tespitler bulunmaktadır. Nitekim, 8.Beş Yıllık Kalkınma Planı (8. BYKP) raporunda, Ormanlık Sektörünün Amaçları, İlkeleri ve Politikaları ana başlığında "ormanlar, ekosistem yaklaşımı dahilinde: devamlılık, çok amaçlı yararlanma, katılımcılık, uzmanlaşma, biyolojik çeşitlilik, su ve yaban hayatının korunması ve toplumsal istikrarın geliştirilmesi, faktörler dikkate alınarak işletilecek, korunacak ve geliştirilecektir", "Avrupa Topluluğu'na uyum çalışmaları paralelinde: mevzuat, strateji, organizasyon, faaliyet programları ve ürün standartlarının gözden geçirilmesi, iç tüketim ile dış ticarete konu olan bitkisel kaynaklar, tıbbi bitkiler ve doğal mantarların yok olmasını önleyecek önlemlerin alınması, orman ürünlerinin çevresel ve sosyal sorumluluk anlayışı ile üretimini ifade eden *Yeşil Sertifika veya Yeşil Etiket* olarak nitelendirilen sertifikalandırma sisteminin, ülkemizde de prensip ve kriterlerinin oluşturularak, uygulamaya konulması gerekli görülmektedir." (8.BYKP OÖİKR 2001) tespitleri, ormanlık sektöründe sertifikasyon uygulamalarına, baskın olarak kamu sektörü işletmecilik karakteri taşıyan ülkemiz ormanlık sektöründe, sektör-işletme-proje zincirinde geçme noktasında zorlayıcı hükümler getirdiği de bu kapsamda gözden ırak tutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- ABUSOW, K.; ROTHERHAM T. 1998: Canadian Progress Toward SFM System Certification. The Forestry Chronicle 74(3):405-408.
- ANONİM, 1995: "Defining Sustainable Forest Management" Canadian Council of Forest Ministers, Canadian Forest Service, 1995, Cat No. FO75-3/4-1995E.
- ANONİM, 1996a: "A Sustainable Forest Management System: Guidance Document" Canadian

Standards Association, CAN/CSA-Z808-96 October 1996, ISSN 0317-5669.

ANONİM, 1996b: "A Sustainable Forest Management System: Specifications Document" Canadian Standards Association, CAN/CSA-Z809-96 October 1996, ISSN 0317-5669.

ANONİM, 1996c: "Forest Stewardship Council Principles and Criteria for Forest Management" Revised Version February 1996. Forest Stewardship Council, Oaxaca, Mexico.

BAŞKENT, E.Z.; JORDAN, J.A. 1995: Designing Forest Management to Control Spatial Structure of Landscapes. *Landscape and Urban Planning* 34:55-74.

BAŞKENT, E.Z.; TÜRKER, M.F.; 2000: Sürdürülebilir Ormancılığa Doğru: Uluslararası Standardizasyon, Sertifikalandırma ve Ulusal Ormanlık Stratejileri. *Erzurum Ormanlık Araştırma Dergisi*, DOA OAE Müdürlüğü Dergisi, Sayı 3. 28-46, Erzurum.

GERAY, U. 1986: Planlama, İÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Ekonomisi Yüksek Lisans Ders Notları, 146 s.

GERAY, 1999: Türkiye'de Orman Sertifikalandırma Olabilirlik Raporu, 30 s. (*Yayınlanmamıştır*)

GRUMBİNE, R.E. 1994: What is Forest Ecosystem Management? *Conservation Biology* 8: 27-38.

KİEKENS, J.P. 1998: International Registration of Forests: An option for FMU-related international cooperation. *The Forestry Chronicle* 74(3):231-235.

MATER, C.M., SAMPLE, V.A.; GRACE J.R.; ROSE, G. A. 1999: Third Party, Performance Based Certification. *Journal of Forestry*, February 1999, 6-12.

MOSELER, A.; BOWER, W.W. 1998: Criteria and Indicators of Sustainable Forest Management - from concept to reality. *IUFRO News*, 27(3):9-11.

PORSUK, T. 2000: Sürdürülebilir Ormanlık Göstergeleri, Ölçütleri ve Türkiye'deki Durumun Belirlenmesi, İÜ FBE Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Orman Ekonomisi Programı, İstanbul.

SANNESS, B. 2000: The Pan-European Forest Certification (PEFC) Scheme. Paper presented in Forest Certification conference in February 8&9, Fredericton, New Brunswick, Canada.

TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), 307 s, Ankara.

TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), 243 s, Ankara.

TÜRKER, M.F. 1998: Orman İşletmeciliği. KTÜ Orman Fakültesi Ders Notları Serisi Yayın No: 52,167 s, Trabzon.

TÜRKER, M.F.; BAŞKENT, E. Z.; DURUSOY, İ. 2001: Ormanlıkta Sertifikasyon: Orman Kaynakları ve Orman İşletmeciliği Üzerine Etkileri. Uluslararası Gelişmeler ve Türkiye Ormanlıkta Gerekli ve Olabilirliği, 1. Ulusal Ormanlık Kongresi, 19-20 Mart 2001, s: 294-305, Ankara.

WISEWARDANAL, D.; STEPHANIE, J.C.; PALBERG-LERCHE, C. 1997: Criteria and Indicators for Sustainable Forest Management. XI World Forestry Congress, 13-12 October 1997, Antalya, Vol. 6, 3-17.